

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tietopankki Itlasto – tiedolla johtamisen tueksi

- Itlastoon (www.itlasto.fi) kootaan kansallista, pitkittäistä seurantatietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Tieto esitetään visuaalisesti, käyttäjäystävällisessä muodossa.
- Itlastosta löytyy vastauksia kysymyksiin, miten lapsemme voivat ja miten hyvinvoinnin tilan indikaattoreiden tasot ovat kehittyneet ajassa.
- Indikaattoreiden tulkinta esimerkiksi päätöksenteossa vaatii taustalla olevien ilmiöiden tuntemista.
- Seurantatieto tarjoaa mahdollisuuden ilmiöiden pohdinnalle: mitkä mekanismit tai toimet ovat voineet vaikuttaa indikaattorin tason kehitykseen?
- Kansallisen tiedon rinnalla halutaan tulevaisuudessa esittää alueellista tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista.

MARKO MERIKUKKA
FT, tiedeasiantuntija
Itla

PETER TATTERSALL
Toimitusjohtaja
Hahmota Oy

Lapsipoliittinen tieto – eli päätöksenteon tukena käytettävä tieto lasten ja nuorten hyvinvoinnista – on pirstaloitunutta. Tietoa on saatavilla laajalti, mutta tarvitsemansa tiedon löytääkseen päättäjien täytyy tuntea lapsia ja nuoria koskevat barometrit, indikaattorit, kyselyt, tutkimukset ja tilastot. Näitä ovat esimerkiksi Lapsibarometri (Lapsiasiavaltuutettu, 2022), Nuorisobarometri (Valtion nuorisoneuvosto, 2022), Perhebarometri (Väestöliitto, 2022), Sotkanet (THL, 2022a), Kouluterveyskysely (THL, 2022b), Tilastokeskuksen tilastot (Tilastokeskus, 2022) ja FinLapset (THL, 2022c).

Päätökset ovat kokonaisuuden kannalta sitä parempia mitä enemmän ne perustuvat tutkittuun tietoon. Puhutaan tiedolla johtamisesta. Lapsia ja nuoria koskeva tieto on tärkeää, jotta päätöksentekijät

voivat seurata indikaattoreiden trendejä ja lapsiperheiden palveluita voidaan kehittää ja kohdentaa oikein. Tieto on tärkeää myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (60/1991) toteutumisen ja lapsivaikeutusten arvioinnin (Iivonen & Pollari, 2021) kannalta. Toimenpiteiden vaikutusten arvioinnissa erityisen hyödyllistä on pitkittäinen tieto, jonka avulla mitattavan asian muutosta voidaan tarkastella ajassa. Samoin useamman mittauspisteen sisältävä aineisto on arvioinnissa hyödyllisempi kuin yksittäinen poikkileikkausaineisto.

Tätä taustaa vasten Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö (Itla) tunnisti tarpeen lasten ja nuorten hyvinvoinnin tietopankille, Itlastolle. Itlastoon haluttiin koota lapsipoliittinen tieto yhden ikkunan taakse. Itlasto on rakennettu yhteistyössä Hahmota Oy:n kanssa.

TILASTOSTA ITLASTOON

Itlastoon kootut indikaattorit vastaavat kysymykseen, miten lapsemme voivat. Tarkoituksena on tarjota mahdollisimman helposti kokonaiskuva hyvinvoinnin tilasta. Kun etsii tietoa vaikkapa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten osuudesta tai toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden lapsiperheiden määrästä, vastaus löytyy Itlastosta.

Itlaston indikaattorit ovat

- **jo olemassa olevia:** Itla ei tuota uusia indikaattoreita, vaan Itlastoon tuodaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja Tilastokeskuksen indikaattoreita
- **jatkuvia:** säännöllisesti päivittyviä lasten ja nuorten hyvinvointia koskevia indikaattoreita
- **kansallisia:** ensimmäisessä vaiheessa mukana on vain kansallisen tason indikaattoreita.

Näiden ehtojen valossa ulkopuolelle jäävät

- tiedot, joista ei ole indikaattoria
- poikkileikkaushetken tiedot erillisistä raporteista
- alueelliset tiedot

Itlasto rakennettiin automaattiseksi siten, että indikaattorit luetaan koneellisesti THL:n Sotkanetistä (2022a) ja Tilastokeskuksen tieto-

kannoista (2022). Tiedot päivittyvät Itlastoon nopeasti sen jälkeen, kun tilastotuottajat ovat julkaisseet indikaattorit. Tilastotuottajat päivittävät tiedot omiin tietokantoihinsa kerran tai kaksi vuodessa.

KÄYTETTÄVYYS AVAINASEMASSA

Käytettävyys oli Itlastoa suunniteltaessa avainasemassa, sillä ennen Itlastoa lapsipoliittinen tieto oli hajallaan erilaisissa käyttöliitty-

missä, jotka toimivat kaikki eri logiikalla. Itlaston käytön haluttiin olevan teknisesti vaivatonta niin, ettei se vaatisi pitkää perehdytystä tai itseopiskelua. Lisäksi Itlaston ensisijaiset kohderyhmät ovat kii-reisiä, joten tiedon haluttiin olevan mahdollisimman nopeasti saatavissa. Erillistä kohderyhmien tarpeita erittelevää analyysiä ei tehty, mutta mahdolliset kohderyhmät ja näiden arvioidut käyttötarpeet on esitelty taulukossa 1.

TAULUKKO 1.

Itlaston ensi- ja toissijaiset kohderyhmät ja näiden käyttötarpeet Itlastolle.

	Kohderyhmä					
	Ensisijaiset			Toissijaiset		
	Asiantuntijat	Päättäjät		Tutkijat	Kansalaiset	Toimittajat
		Valtiotason	Kuntatason			
Trendien seuranta	x	x	x	x	x	x
Tiedon hyödyntäminen palveluiden kehittämisessä ja kohdentamisessa	x	x	x	x		
Päätöksen ja indikaattorin kehityksen yhteyden arviointi	x	x	x	x		
Indikaattorien vertailu	x	x	x	x	x	x
Kuntakohtaisten tietojen vertailu kansallisiin indikaattoreihin			x	x		
Perehtyminen itseä kiinnostaviin asioihin	x	x	x	x	x	x
Kirjoitusten taustoitus	x			x		x
Tietojen paikkansapitävyyden tarkistaminen	x	x	x	x	x	x
Lapsipoliittisen tiedon kokonais kuvan hahmottaminen	x	x	x	x	x	x

Itlaston haluttiin olevan visuaalisesti näyttävä ja teemansa mukaisesti lapsenomainen ja leikkisä (kuva 1). Tällä tavoin pyrittiin välttämään mielikuvaa lapsiin ja nuoriin liittyvien ilmiöiden pelkis-

tämisestä numeroiksi ja korostamaan Itlaston merkitystä juuri lapsipoliittisen tiedon kokoajana.

KUVA 1.

Itlaston selailunäkymä, joka tavoittelee lapsenomaisuutta ja leikkisyyttä.

ITLASTON KÄYTTÖ

Itlastossa on yli 50 indikaattoria, jotka kuvaavat lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaa ja ilmiöitä koulupudokkuudesta harrastamiseen ja koulukiusaamisesta perheen koettuun taloudelliseen tilanteeseen. Indikaattorit on esitetty liitteessä 1.

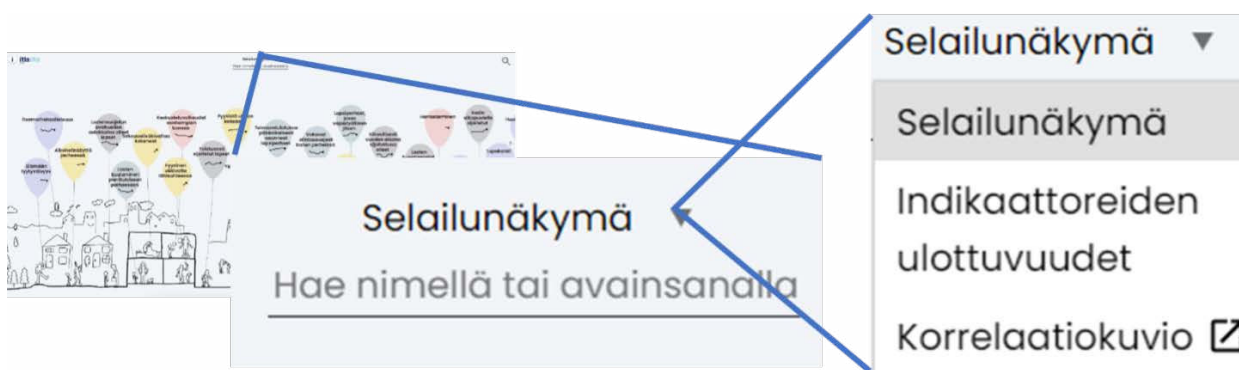
Itlastossa on kolme erilaista näkymää: 1) selailunäkymä, 2) indikaattoreiden ulottuvuudet ja 3) korrelaatiokuva. Näkymävaihto-

ehdot löytyvät Itlaston ylälaidasta (kuva 2). Selailunäkymässä indikaattorit kuvataan ilmapalloina (kuva 3). Kuvassa 4 on esimerkki indikaattorin seurantanäkymästä.

Yksittäisiä indikaattoreita voi kiinnittää vertailunäkymään (kuva 4, E). Esimerkki neljän indikaattorin kiinnittämisestä vertailunäkymään on esitetty kuvassa 5.

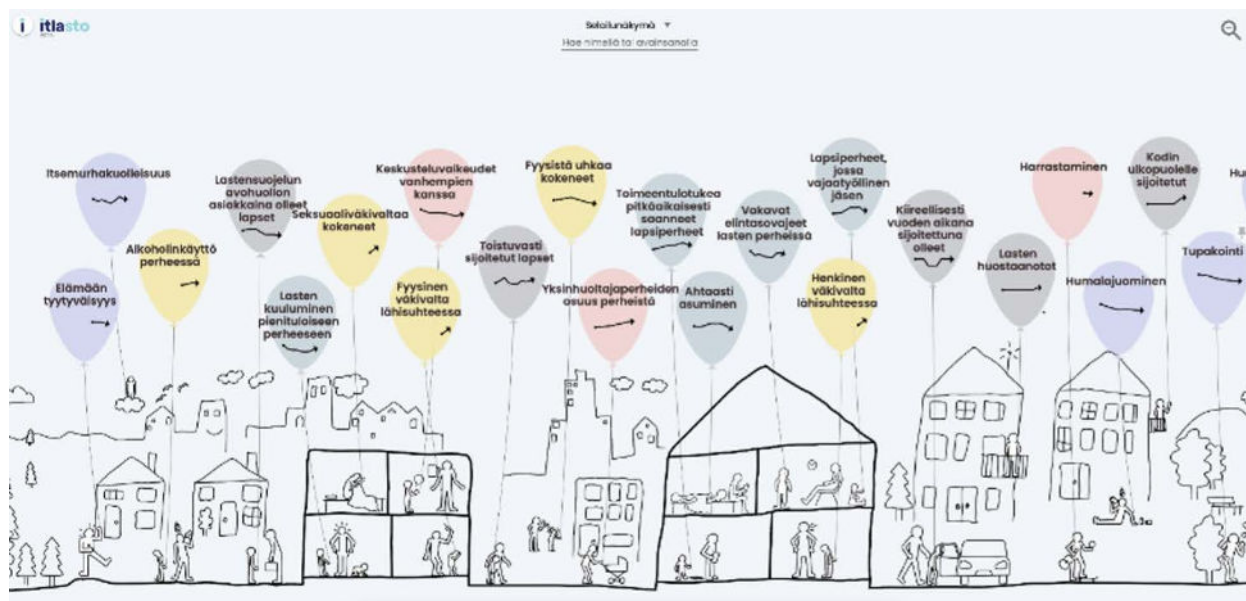
KUVA 2.

Itlaston ylälaidassa sijaitseva pudotusvalikko ja hakukenttä, josta indikaattoreita voi hakea hakusanalla.

KUVA 3.

Indikaattorit esitettynä ilmapalloina Itlaston selailunäkymässä.

KUVA 4.

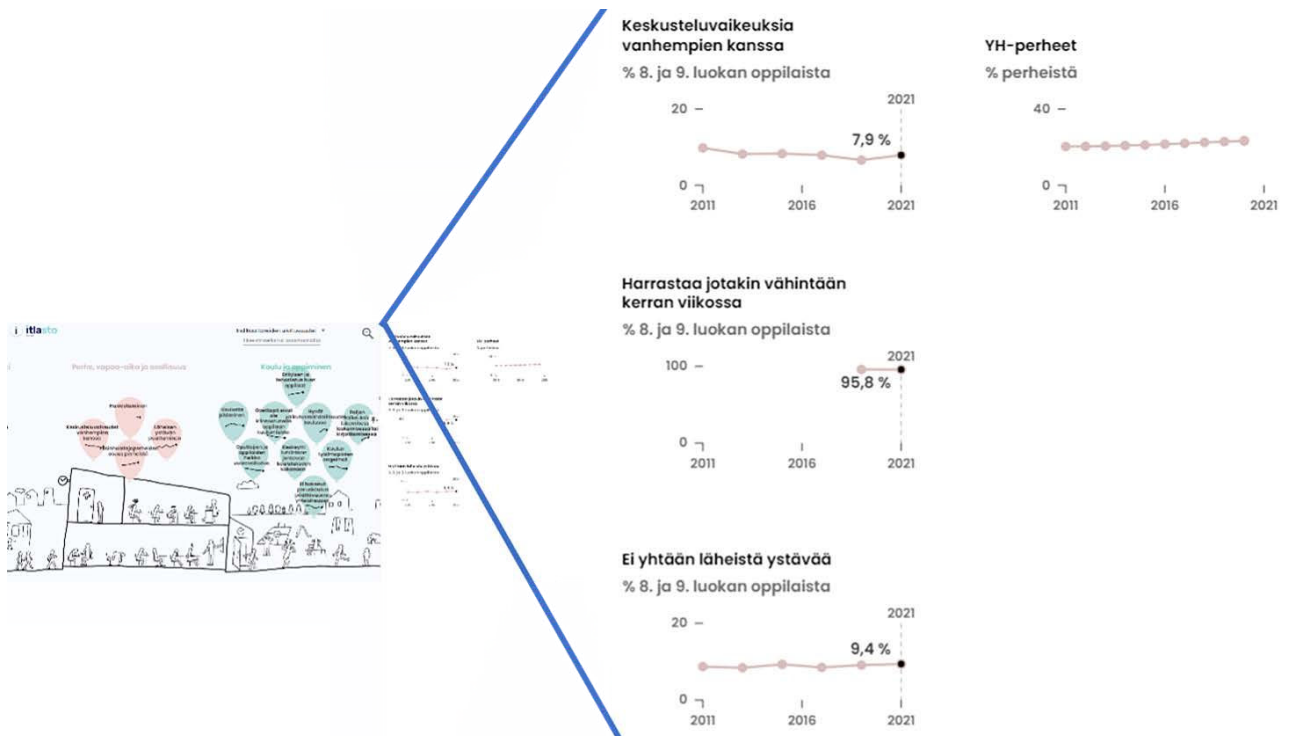
Esimerkki indikaattorin seurantanäkymästä.

- A. Indikaattorin ulottuvuuden nimi eli mihin suurempaan aihekokonaisuuteen indikaattori kuuluu
- B. Indikaattorin lyhyt nimi
- C. Indikaattorin virallinen nimi rekisteripitäjän mukaan
- D. Koordinaattiston pysty akselin selite
- E. Kiinnittämismahdollisuus ”omiin valikoituihin indikaattoreihin”
- F. Indikaattorin seuranta ajassa
- G. Indikaattorin lähde, rekisteripitäjän omat sivut indikaattorin tiedoista

KUVA 5.

Valittujen indikaattoreiden vertailunäkymä.

indikaattoreiden kehitykseen eli miten vahvasti sen arvot ennustaisivat muiden indikaattoreiden arvoja. Kuviossa esitetään indikaattoreiden väliset voimakkaat korrelaatiot eli ne, joiden itseisarvo – toisin sanoen negatiivisten arvojen tapauksessa pelkkä arvo ilman miinusmerkkiä – on yhtä suuri tai suurempi kuin 0,6. Vahvimmillaan riippuvuus on, kun korrelaatio on itseisarvoltaan 1 ja heikoimmillaan, kun korrelaation arvo on lähellä nollaa. Jälkimmäisessä tapauksessa indikaattorin arvojen perusteella ei pystytä lainkaan arvioimaan toisen indikaattorin kehitystä.

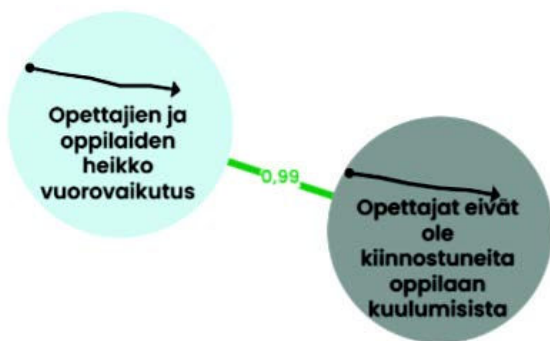
Seuraavaksi esitellään pari esimerkkiä korrelaatiokuvioista: mitä mahdollisuuksia se tarjoaa ja mitä rajoitteita tulee huomioida korrelaatioita tulkittaessa.

Kuvassa 8 on esitetty kaksi indikaattoria. Niiden välillä on vahva positiivinen riippuvuus (korrelaatiokerroin on 0,99), sillä kummankin indikaattorin ajallinen kehitys on lähes samanlaista. Voidaan ennakoida, että jos opettajien ja oppilaiden välinen vuorovaikutus yhä parantuu, opettajat tulevat entistä kiinnostuneemmiksi oppilaan kuulumisista, tai päinvastoin. Arvion pohjaksi riittävät vain toisen indikaattorin arvot, kun indikaattoreiden tiedetään korreloivan keskenään. Taustalla on oletus siitä, että indikaattoreiden kehitys jatkuu samanaikaisena.

Indikaattoreiden taustalla olevat ilmiöt ja mekanismit on tunnettava, sillä indikaattorit voivat korreloida monesta eri syystä. Ne voivat koskea samaa ilmiötä tai olla muutoin yhteydessä toisiinsa. Tässä esimerkissä indikaattoreiden voidaan katsoa indikoivan samaa ilmiötä – osallisuutta – mikä osittain selittää korrelaation voimakkuutta (Merikukka ym., 2019).

KUVA 8.

Kahden indikaattorin välinen vahva positiivinen riippuvuus (merkitty vihreällä). Indikaattoreiden kehitys on samansuuntaista ja lähes identtistä.

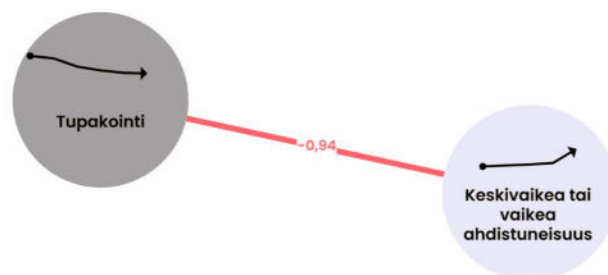

Indikaattoreiden välinen korrelaatio voi olla myös negatiivista. Negatiivinen riippuvuus kertoo käänteisestä kehityksestä, eli toisen indikaattorin arvon pienentyessä toisen arvo suurenee. Kuvassa 9 on esitetty kahden indikaattorin välinen negatiivinen riippuvuus. Nuorten tupakoinnin vähentyessä ahdistuneisuus on samanaikaisesti lisääntynyt kymmenen viime vuoden aikana. Asia voitaisiin ilmaista myös toisin: ahdistuneisuuden lisääntyessä tupakointi on vähentynyt vastaavana aikana.

Korrelaatio ei kerro syy–seuraussuhteesta, vaan indikaattoreiden välisestä ajallisesta yhteydestä. Ei voida sanoa, että ahdistuneisuuden lisääntyminen johtuu tupakoinnin vähentymisestä. On nähtävä indikaattoreiden takana olevat ilmiöt ja pohdittava, mitkä mahdolliset taustamekanismit, toimenpiteet ja ilmiöt ovat voineet vaikuttaa indikaattoreiden kehitykseen. Korrelaatiotarkastelu tarjoaa vain pienen siivun kokonaiskuvasta, joten sellaisenaan tietoa ei voi käyttää päätöksenteossa.

KUVA 9.

Kahden indikaattorin välinen negatiivinen (punainen) riippuvuus. Indikaattorit kehittyvät vastakkaisiin suuntiin.

SEURAAVAT ASKELEET

Itlasto tarjoaa lapsipoliittisesta näkökulmasta kootun ja päivittyvän hyvinvoinnin tilaa koskevan tiedon lasten, nuorten ja perheiden asioiden parissa työskenteleville päättäjille, asiantuntijoille ja tutkijoille. Itlaston yhteiskunnallinen arvo on tiedon kokoamisessa itsessään, mutta myös indikaattoreiden vertailun mahdollistamisessa. Indikaattoreiden vertailu nostaa esiin kysymyksiä, joita ammattilaisten, tutkijoiden ja päättäjien on tarpeen pohtia yhdessä.

Indikaattoreiden kuvaama kansallinen lasten ja nuorten hyvinvoinnin tila on kuitenkin yksinkertaistus. Indikaattorin kansallisen tason arvo on alueiden keskiarvo. Se ei ota huomioon alueellista vaihtelua: toisilla alueilla voi indikaattorin osalta mennä paremmin ja toisilla huonommin. Näin ollen kansallisen tason tiedot eivät yksin riitä. Alueellisen tiedon tarve on tunnistettu ja kuultu kuntapäättäjien suunnalta. Itlastoa kehitetään jatkossa siten, että sieltä olisi saatavissa myös alueellista ja paikallista tietoa niin kunta-, maakunta- kuin hyvinvointialueetasolla. Kansallisen tason tieto toimii alueille hyvänä referenssinä, johon suhteuttaa oman alueen tilannetta. ●

AVAINSANAT:

hyvinvointi, indikaattori, lapsipoliittinen, tieto, seuranta

SIDONNAISUUDET:

Marko Merikukka ja Peter Tattersall: Ei sidonnaisuuksia.

LÄHTEET

Aira, T., Hämylä, R., Kannas, L., Aula, M.-K. & Harju-Kivinen, R. (2014). Lasten hyvinvoinnin tila kansallisten indikaattoreiden kuvaamana. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu 2014:4. http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/lasten_hyvinvoinnin_tila.pdf

Iivonen, E. & Pollari, K. (2021). Lapsivaikutusten arvioinnin käsikirja lainvalmistelijoille. Valtioneuvoston kanslian julkaisu 2021:5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-370-8>

Lapsen oikeuksien sopimus 61/1991. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

Lapsiasiavaltuutettu. (2022). Lapsibarometri. Haettu 11.4.2022 osoitteesta <https://lapsiasia.fi/lapsibarometri>

Merikukka, M., Ristikari, T. & Kiilakoski, T. (2019). Suojaako yläkouluikäisten nuorten osallisuuden kokemus koulussa lyhyeltä koulutuspolulta?. Yhteiskuntapolitiikka 85(4), 403–415. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019091828778>

OKM. (2011). Lasten hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit: Tavoitteena tietoon perustuva lapsipolitiikan johtaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:3. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-485-994-3>

THL. (2022a). Sotkanet.fi. Haettu 11.4.2022 sivulta <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>

THL. (2022b). Kouluterveyskysely. Haettu 11.4.2022 sivulta <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>

THL. (2022c). FinLapset – Lasten, nuorten ja perheiden terveys ja hyvinvointi. Haettu 11.4.2022 sivulta <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/finlapset-lasten-nuorten-ja-perheiden-terveys-ja-hyvinvointi>

Tilastokeskus. (2022). Tilastotieto. Haettu 11.4.2022 <https://stat.fi/tilastotieto>

Valtion nuorisoneuvosto. (2022). Nuorisobarometri. Haettu 11.4.2022 sivulta <https://tietoanuorista.fi/nuorisobarometri/>

Väestöliitto. (2022). Perhebarometrit. Haettu 11.4.2022 sivulta <https://www.vaestoliitto.fi/tutkimus/julkaisut/perhebarometrit/?verkkojulkaisu-kategoria=perhebarometrit>

Yleissopimus lapsen oikeuksista 1991/60. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

LIITE 1.

Itlaston indikaattorit ja niiden lähteet.

#	Indikaattori	Lähde
1 Kasvu ympäristön turvallisuus		
1	Alkoholinkäyttö perheessä	THL, Sotkanet
2	Fyysistä uhkaa kokeneet	THL, Sotkanet
3	Fyysinen väkivalta lähisuhteessa	THL, Sotkanet
4	Henkinen väkivalta lähisuhteessa	THL, Sotkanet
5	Koulukiusatuksi joutuminen	THL, Sotkanet
6	Koulukiusaamisen loppuminen	THL, Sotkanet
7	Lapsikuolleisuus	THL, Sotkanet
8	Liikennekuolleisuus	THL, Sotkanet
9	Rikoksista syylliseksi epäillyt	THL, Sotkanet
10	Seksuaaliväkivaltaa kokeneet	THL, Sotkanet
11	Tapaturmakuolleisuus	THL, Sotkanet
12	Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut	THL, Sotkanet
2 Materiaalinen elintaso		
13	Ahtaasti asuminen	THL, Sotkanet
14	Lapsiperheet, jossa vajaatyöllinen jäsen	Tilastokeskus, Elinolotilasto
15	Lasten kuuluminen pienituloiseen perheeseen	THL, Sotkanet
16	Perheen koettu taloudellinen tilanne	THL, Sotkanet
17	Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet	THL, Sotkanet
18	Vakavat elintasovajeet lasten perheissä	Tilastokeskus, Elinolotilasto
3 Valtion ja kuntien tarjoama suojele ja tuki		
19	Alaikäisten raskaudenkeskeytykset	THL, Sotkanet
20	Alaikäisten synnytykset	THL, Sotkanet
21	Alioikeuksissa tuomitut 15 vuotta täyttäneet henkilöt	THL, Sotkanet
22	Kiireellisesti vuoden aikana sijoitettuna olleet	THL, Sotkanet
23	Kodin ulkopuolelle sijoitetut	THL, Sotkanet
24	Lasten huostaanotot	THL, Sotkanet
25	Lastensuojelun avohuollon asiakkaana olleet lapset	THL, Sotkanet
26	Toistuvasti sijoitetut lapset	THL, Sotkanet
27	Vaikeus päästä kouluterveydenhoitajan vastaanotolle	THL, Sotkanet
28	Varhaiskasvatukseen osallistuminen	THL, Sotkanet
4 Perhe, vapaa-aika ja osallisuus		
29	Harrastaminen	THL, Sotkanet
30	Keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa	THL, Sotkanet
31	Läheisen ystävän puuttuminen	THL, Sotkanet
32	Yksinhuoltajaperheiden osuus perheistä	Tilastokeskus
5 Koulu ja oppiminen		
33	Ei hakenut peruskoulun päättövuonna yhteishaussa	Tilastokeskus
34	Erityisen ja tehostetun tuen oppilaat	Tilastokeskus
35	Hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa	THL, Sotkanet
36	Keskeytti tutkintoon johtavan koulutuksen kokonaan	Tilastokeskus
37	Koulusta pitäminen	THL, Sotkanet
38	Koulun työilmapiiirin ongelmat	THL, Sotkanet
39	Opettajat eivät ole kiinnostuneita oppilaan kuulumisista	THL, Sotkanet
40	Opettajien ja oppilaiden heikko vuorovaikutus	THL, Sotkanet
41	Paljon vaikeuksia lukemisessa, laskemisessa tai kirjoittamisessa	THL, Sotkanet

6 Terveys		
42	Ei syö koululounasta päivittäin	THL, Sotkanet
43	Elämään tyytyväisyys	THL, Sotkanet
44	Harrastaa vähän hengästyttävää liikuntaa	THL, Sotkanet
45	Humalajuominen	THL, Sotkanet
46	Huumekokeilut	THL, Sotkanet
47	Imeväisyyskuolleisuus	THL, Sotkanet
48	Itsemurhakuolleisuus	THL, Sotkanet
49	Keskivaikea tai vaikea ahdistuneisuus	THL, Sotkanet
50	Sukupuoliyhdyntäessä olleet	THL, Sotkanet
51	Tupakointi	THL, Sotkanet
52	Ylipaino	THL, Sotkanet